

הצבי והצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

גליון מס' 43 • שנה ב'

בס"ד • פרשת וארא תשפ"ב

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

פרשת וארא

וידבר אלקים אל משה וגו'. פרש"י דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות לעם הזה. קשה למה דבר עמו משפט ע"ז והלא משה רבינו מחמת צערם של בני"י דיבר ולטובתם, ומדרך בני אדם כן כאשר משיח צערו פעמים הצרה מקלקלת את השורה, ועכ"פ אינו מן הדין לעשות עמו משפט ע"ז, וכבר אמרו חז"ל גבי איוב אין אדם נתפס בשעת צערו [ב"ב טז:], פרש"י שאין אדם נתפס להתחייב על שהוא מדבר קשה מחמת צער ויסורין דקאמר [איוב לד לה] לא בדעת ידבר. עוד יש לדייק למה האריך רש"י בלשונו לפרש ג' לשונות, שהקשה לדבר ולומר, הול"ל על שאמר וכו' ותו לא.

ויל"פ עפ"י מ"ש בספר בינה לעתים [דרוש א' ד"ה הבחינה השנית] בביאור הכתוב צינים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם [משלי כב ה] וז"ל, הוא רחוק לחשוב יצוה בחכמתו על השמירה מקור וחום וישים זה בגדר שומר נפשו. אלא נראה לי כי הוא מבואר שכל בנין השלמות מיוסד על שני עמודים שהם ההתעסק בפועל דרכי המעלה ומעשה המצות, והמנע והתבטל ממה שהוא מגונה ומוזהר ממנו יתברר, וזה הוא כללות מצות עשה ומצות לא תעשה, והוא מבואר כי להתעסק ולפעול בחלק המעשה צריך התעוררות שיחממהו ויחיהו על כך, ולהשמר מעשות כל רע צריך להפך צד קרירות שיצננה ויבטל ממנו התעוררות אל הרע. ואולם אם נטיותיו הטבעיות תהינה בשתייהן על ההפך, כי חם לבו בקרבו כאש בוער מעוררו אל מעשה הרעה מהרה לעבור על מצות ד' אשר לא תעשינה, וכנגד זה מת לבו בקרבו והיה לאבן דומם קר וצונן בלי שום חמום והתעוררות אל מצות המעשיות, זה הוא מגונה.

ועל זה אמר צינים פחים, כשהצינים והפחים שהם הקור והחום הם בדרך עקש ופתלתול, שהצנה תקררהו לבלי עשות שום מצוה, והחום יעוררהו אל מעשה העברות, הנה האיש חיל ששומר את נפשו ומבקש להצילה מני שחת ירחק מהם מרחק רב, כי ילך בשתייהן אל הקצה האחר, ויבחר את הצינים להרחיקו מן העבירות ואת הפחים לעוררו על המעשים הטובים, הלא זה כחו לאלקיו באשר יגביר את שכלו להפוך את שתייהם לטוב שלא תשאנה כפי טבען אלא כל אחד מהן תתהפך כחמו, הקרירות שמבטלו מן המעשה הטוב שיהיה לקרר כח הכעסני והתאונן, והחום לחממו ולהעירו להיות עמלו בתורה

ומצות, ואז ודאי אין קצה למעלתו. ובזה פירש מה שאמרו חז"ל [כתובות ל.] הכל בידי שמים חוץ מצנים פחים, והקשו שם בתוס' [ד"ה הכל] בדוכותא אחריתי אמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים עיי"ש, אך לדרך הנ"ל הוא ממש מכון אחד, דהיינו שהצינים פחים המוטבעים בדרך עקש לרעה, אינם בידי שמים להדריכם אל ההפך לטובה אלא הם בידי האדם ובבחינתו הוא יתגבר עליהם והיה לו לשם עולם ולתוספת שכר (ע"כ בשינוי קצת).

למדנו מדבריו דקאמר נידון אדם שהוא בטבעו בעל מזג צונן וקר לכל דבר ואף לצרכי גופו, הנה אף כי לא קיים המצוות בחום והתלהבות כ"כ אלא בעצלתיים, מ"מ יש לדנון לכף זכות כי א"א לו להתגבר כנגד טבעו, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וכן איפכא מי שמזוגו חם ונלהב לכל דבר וכו'. אולם אותו איש השולט במזגו ובכונה מתהפך לרעה פעם בכה ופעם בכה דהיינו צונן לדבר מצוה וחום לצרכיו ולדבר עבירה, זהו דרך עקש שומר נפשו ירחק מהם, וזה דינו חמור. ולפי"ז נוכל לבאר דהנה אילו היה משה רבנו ע"ה בטבעו איש דברים ומרבה שיחה בנהל להשיב וכו', הרי אף שהוציא מפיו איזה דיבורים שלא כהוגן מתוך צער אין למצות הדין עמו, כיון שמתוך צערו וצער בני"י השיח לבו והרבה דברים וכבר נאמר כי ברוב דברים לא יחדל וגו', אך מאחר שלא היה איש דברים כלל אלא כבד פה וכבד לשון וכמה פעמים בקש להשתמש משליחותו לדבר אל פרעה ובנ"י כי בטבעו היה שתקן, לכן בעת שהטיח בדברים כלפי הקב"ה למה הרעות וכו', הקפיד הי"ת כביכול ביותר, משום שהיה זה נגד טבעו ומזגו, ואין לו הצטדקות ע"ז. וז"ש רש"י דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר, פי' כיון שהיה קשה לו הדיבור בטבעו ואעפ"כ בקושי התאמץ לצאת מגדרו ולומר למה הרעות, לכן דבר אתו משפט.

וידבר אלקים אל משה וגו'. פירש"י דיבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעות לעם הזה. קשה למה דבר עמו משפט ע"ז והלא משה רבינו מחמת צערם של בני"י דיבר ולטובתם, וי"ל דהנה ידוע שדיבור של צדיק עושה רושם, קללת חכם אפילו על תנאי וכו'. והנה בזה שאמר משה רעיא מהימנא למה הרעות לעם הזה, גרם שבאמת הורע מצב בני ישראל בשעבוד מצרים, ע"ד שפירשו בספר קדושת לוי פר' שלח על מה שאמר

וארא אל אברהם. פירש"י אל האבות. ותמוה מה הוסיף בזה. וי"ל דר"ל שנראה אליהם בגדלותם כשכבר היו בבחינת אבות, בשלימות מדיגתם, אין קורין אבות אלא לשלשה [ברכות טז:] ואעפ"כ בשמי הוי"ה לא נודעתי להם.

וארא אל אברהם וגו'. פירש"י ווארא אל האבות. מקשים מה הוסיף בזה הלא הכתוב מבשר ואומר ווארא אל אברהם יצחק ויעקב. וי"ל כונתו לפרש מאמר ה"ת ווארא אל אברהם וכו', פי' שנראה אליהם מלפנים בשעתו כשהיו אבות לבניהם ולא עתה נראה אליהם לעורר את גאולת ישראל, אלא בחיים חיותם נראה אליהם בהתגלות.

וארא אל אברהם וכו'. פירש"י אל האבות. צ"ב מה כונתו בזה הלא כתב אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. עוד צ"ב מ"ש אח"ז חבל על דאבדון ולא משתכחין יש לי להתאונן וכו' ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה. קשה וכו' נאסר עליו לבקש רחמים יותר מהם אדרבה. וי"ל עפ"מ"ש בשם החידושי הרי"מ שאמר דחודש 'אב' נקרא כן ע"ש שבחודש זה לקו ישראל כמה פעמים, ורק האב הרחמן יכול להכות כ"כ מתוך אהבה ע"כ. ובזה י"ל כאן דהנה משרע"ה טען כלפי הקב"ה למה הרעות וכו', והשיב לו ווארא וכו', פירש"י היינו האבות, פי' הם היו בחי' אבות לישראל והרגישו שהוא ענין הכאת אב לבנו בבשר מוסר ולפיכך לא הרהרו אחר מדותי, חבל על דאבדון.

וגם הקימותי וכו' לכן אמור לבני ישראל וכו'. צ"ב מהו לכן ומאי נתינת טעם הוא למה שאמר לעיל. וי"ל הנה רש"י כתב בשם המדרש וז"ל, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם, וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה ע"כ. ולפי"ז יש לפרש אדרבה להיפוך, זה שאמר ה"ת למשה אכן כך בחרתי ללכת לגאול את ישראל, באשר האבות קבלו גזרותי ולא הרהרו ולא טענו כנגדי כמוך. לכן אמור לבני ישראל, דייקא אתה בגלל שאמרת למה הרעות והדבר נוגע ללבך עד שהטחת דברים ומסרת נפשך בעבורם, לכן תהיה אתה השליח.

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל וגו'. מהו וגם ע"י פירש"י ואוה"ח ביאורו. י"ל עוד הנה לעיל פירש"י שדיבר הקב"ה עם משה משפט וכו', א"כ זהו ג"כ בכלל אותו התוכחה, כלומר גם אני שמעתי את נאקת בני לא אתה בלבד שמעת, אל תהא רחמן יותר ממני.

והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה אני ד' וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה. הקשו המפרשים דאדרבה משום קוצר רוח ועבודה קשה היו צריכים לשמוח, הנה זה בא קול דודי דופק לבשר את גאולתם ולמה לא שמעו אליו.

וי"ל ליישב עפ"מ"ש בספר פרשת דרכים [דרוש י"ז], דבפ' לך אמר הקב"ה לאברהם קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה [בראשית יג יז], ופירושו הראשונים דהיינו שיקנה אותה בחזקה לך חזק וקני, והנה מזה מוכח שלאבותינו היה דין ישראל, כיון דלבינו נח לא מהני קנין חזקה, נמצא דאי אמרינן דאבותינו היו בדין ישראל קנה אברהם אבינו את הארץ בחזקה, וא"כ ארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו, אבל אי נימא דהוי להם לאבותינו דין בני נח אזי אינה מוחזקת לנו מאבותינו ע"כ.

והנה הקב"ה אמר ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה [בראשית טו יג], והלא לא היו במצרים כי אם רד"ו, והטעם משום שהגלות נחשבת מלידת יצחק כמבואר ברש"י פי' בא [שמות יב מ] עה"פ ומושב בני ישראל וגו', כיון שאף יצחק היה בגלות ארץ כנען כדכתיב את ארץ מגוריהם אשר גרו בה. ואולם אם נאמר דאברהם קנה את הארץ

בחזקה אזי לא היה יצחק בגלות כיון שהארץ שלו היא, ושוב יקשה איך יצאו ממצרים קודם שנתקיימה גזירת ד' מאות שנה, ובע"כ נזדקק לומר כתירוץ אחר דקושי השעבוד השלים את הזמן. אבל אי הוי לאבותינו דין בני נח אין צריך לקושי השעבוד כיון דנתמלא מנין ד' מאות שנה משנולד יצחק.

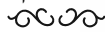
ומעתה יתיישבו הכתובים אל נכון, דמאחר שהזכיר להם משה את הבטחת הארץ לאבותינו, ונתתי אותה לכם מורשה, פי' מוכח דין ירושה מאבותינו יתן לנו אותה, א"כ מוכרח לומר דארץ ישראל מוחזקת לנו בירושה מאבותינו כיון דקנה אברהם את הארץ בחזקה, וא"כ הוי להם דין ישראל. וז"ש וידבר משה כן אל בני ישראל, פי' הודיעם דיש להם דין ישראל אף קודם מתן תורה וזכו בארץ מירושת אבותינו. וכששמעו זאת נתחמץ לבבם ולא אבו לשמוע בקול דברו, דא"כ היאך יתקיים גזירת ד' מאות שנה, וליכא למימר דנחשב משנולד יצחק כיון דארצו היתה ולא מקרי גלות, אלא ע"כ ישלים קושי השעבוד ויטילו עליהם עוד עבודת פרך, ע"כ לא רצו לשמוע אל משה. וז"ש ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ועבודה קשה, פי' כיון שע"ז שיהיו קצרי רוח וידחקו את הקץ ויטל עליהם עבודה קשה.

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה וגו'. ואמרו חז"ל זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה [ב"ר צ"ב ז]. ומקשים הלא ק"ו פריכא הוא דבני ישראל לא שמעו מחמת קוצר רוח ועבודה קשה. וי"ל דהנה מבואר בכונת התפלה במשנת רבי ישמעאל אומר כי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מכוונות כנגד י"ג מדות הרחמים ותיקוני ארץ, ותיקון הראשון א"ל הוא כנגד מדה א' קל וחומר [שער הכונות ענין ויעבור דרוש ג], נמצא שע"י מדת ק"ו מתעורר בחי' א"ל שהוא חסדים גמורים כמו"ש [התלים נב ג] חסד א"ל כל היום. וזק"ה כתב בספר בני יששכר מאמרי חודש ניסן [מאמר ד' דרוש ב], דבלימוד האדם ק"ו, אפילו הוא ח"ו נתון בדין מותהפך לחסד, והוא עפ"י מ"ש הרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א שביקש משה רחמים על מרים א"ל נא רפא נא לה [במדבר יב ג], והשיב לו הקב"ה למדוד ק"ו ואביה ירק בפניה וגו' [שם ד] ויתעורר ע"ז מדת א"ל וזכה תמשיך לה רפואה עיי"ש. ולפי"ז היתה כונת משה רעיא מהימנא כאן לדרוש ק"ו כדי לעורר על בני ישראל מדת א"ל חסד הגמור, והגם שהוא ק"ו פריכא, הוא בכונתו כדי להורות שאעפ"י שיש למדה"ד מקום לקטרג, עכ"ז מדת החסד גוברת ומבטלת הדינים לגמרי.

עוד י"ל עפ"י הנ"ל, דהנה כתיב כאן וידבר משה לפני ד' לאמור, והקשה באוה"ח הק' מהו לאמור למי יאמר ד' כביכול. ויתירך דמשרע"ה רמז כאן שיש לו עוד דבר לאמור והוא בנוגע לעצמו שהוא ערל שפתיים וצריך לרפואה, וז"ש ואני ערל שפתיים, פי' כמו ו' המוסיף על ענין ראשון ועוד שגם אני ערל שפתיים. ולפי הנ"ל י"ל שלכן דרש משה ק"ו כדי לעורר מדת א"ל נא רפא נא לה, וע"ז ימשיך רפואה ללשונו ולא יהיה עוד ערל שפתיים.

ויקח אהרן את אלישבע בת עמינרב אחות נחשון לו לאשה. פירש"י מכאן למדנו הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה. הקשה הרא"מ הלא גבי יצחק ג"כ כתיב כן ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה [בראשית כה כ] אטו גם שם נדרוש כן, וכן הקשו עוד מפרשים. וי"ל בפשיטות לחלק דשם לא כתיב ויקח יצחק אלא בדרך אגב אך עיקר ההוראה היא מנין שנותיו ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה ואגב מזכיר מי היתה, משא"כ הכא כתיב ויקח אהרן את אלישבע עיקר הסיפור הוא ענין הלקיחה שלקח לו אשה ומאחר שהארץ להזכיר גם את אחיה למדנו שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה.

הוא אהרן ומשה אשר אמר ד' להם הוציאו את בני ישראל וגו' הם המדברים אל פרעה וגו' הוא משה ואהרן. צ"ב דפתח בלשון יחיד הוא משה וכו' ואח"כ בל' רבים ושוב מסיים בל' יחיד. וי"ל אעפ"י שכל אחד מהם תכונה אחרת בו לגמרי לא ראי זה כראי זה, עכ"ז שניהם

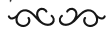
דברו בסגנון אחד, ולכן היו דבריהם נשמעים כיון שהיה הדבור יוצא מבין שניהם. והטעם כיון שכל אחד היה מחשיב את אחיו יותר ממנו. וע"ד שפירשו בספה"ק מ"ש אצל בן סורר ומורה איננו שומע בקולו [דברים כא כ], ואמרו חז"ל [סנהדרין עא]. אם לא היתה אמו שזה לאביו בקול במראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר איננו שומע בקולו. ותמוה מה תועלת יש בזה, ופירושו ע"ד מוסר הכונה שאם אין האב והאם מדברים בקול אחד היינו בדעה אחת אלא זה בכה וזה בכה אין הבן נעשה סורר ומורה כיון שאין בו אשם שלא שמע בקולם מאחר שאינו קול אחד. וז"ש כאן הם המדברים וכו' הוא משה ואהרן, הגם שהם שנים, מדברים בקול אחד.

הוא אהרן ומשה. פירש"י יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן וכו'. י"ל הכונה שפעמים היה משה מקדים את אהרן לפניו ומכבדו כי גדול הוא ממנו, ופעמים היה אהרן מקדים את משה לילך לפניו כי רבו הוא, ומלמד ששקולים היו בעוניה וצדקות.

הוא אהרן ומשה וכו'. פירש"י יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולים היו. י"ל הכונה הנה משה ואהרן נחלקו בתכונות נפשם ודרך הנהגתן עם הציבור, משה נהג נשיאותו ברמה ותיקופות וכדכתיב שמעו נא המורים, ואהרן בדרך קירוב ואהבה כמו"ש חז"ל עה"פ ויבכו אותו וכו' כל בית ישראל [במדבר כ טט] פירש"י כל בית ישראל האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו. ולפי"ז בהכרח שהיו מקומות שנצרך להנהיג משה לפני אהרן והיו מקומות ששקלו שניהם בדעתם שעדיף להקדים את הנהגת אהרן לתועלת הענין. וז"ש יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולים היו, פי' היו שולקין כל ענין לגופו ומכריעין מי יקדים להיות שליח ד' באותו ענין ובאותה שעה.

הוא משה ואהרן. פירש"י הם בשליחותם ובצדקתם מתחילה ועד סוף. פי' אפי' בסוף ימיהם כשהיה משה מלך ואהרן כהן גדול, עדיין הרגישו בעצמם שאינם אלא שליחים ועושים שליחות קונם, וזו צדקתם.

ואהרן אחיך יהיה נביאך. פירש"י וכן כל לשון נבואה אדם מכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות והוא מגזירת נבי שפתיים. והקשו המפרשים הרי שורש נ"ב באותיותיו נכתב היפך מנביא. וי"ל בדרך צחות דלכאורה הו"ל אדם אומר לעם דברי תוכחות ומהו שאמר אדם מכריז ומשמיע. אך ידוע דהחכם אינו אומר התוכחה בפירוש אלא מסתיר דברי תוכחה במתק לשון, על פניו נראים הדברים כמליצה נעימה היפך מתוכחה, אפס מבני דבר יורדים לסוף הדברים ואזניהם שומעות כי בדבריו נסתרת תוכחה. וז"ש אדם מכריז ומשמיע דברי תוכחות, כלומר אינו אומר בפירוש תוכחה, וזהו מגזירת נ"ב שהוא היפך נביא, כי הנביא אומר תוכחתו בגלוי בלא לבוש, אבל בדרשת החכם נראים הדברים היפך מדברי תוכחות, משל ומליצה, ובאמת כונתו להשמיע תוכחה ומוסר.

ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן. צ"ב למה הקדים ואמר גם הם חרטומי מצרים, הו"ל ויעשו חרטומי מצרים גם הם בלהטיהם כן. וי"ל הכתוב מגלה שלא היה בכח החרטומים לחדש דבר מעצמם כי אם מה שכבר נעשה ע"י משה ואהרן היו יכולים לעשות כמעשהו מעשה קוף, וכידוע יניקת הקל' מצד הקדושה הוא ע"ד קוף בפני אדם, ולאחר שמשה ואהרן השפיעו כח זה בעולם יכלו גם הם לעשות בחרטומיהם. וז"ש ויעשו גם הם חרטומי מצרים, פי' כח החרטומים לא היה אלא לעשות גם הם.

וירם במטה ויך את המים אשר ביאור. צ"ב מהו וירם במטה הוה ליה למימר וירם את המטה. וי"ל עפ"י מה שכתב הק' מהר"ש מאסטרפאליא הובא לעיל מספר ליקוטי שושנים [עפ"ה ויושט המלך לאסתר וגו'] בשם רבינו האר"י הק'

תורתן של אבות

דברי תורה מרבותינו הקדושים זיע"א

דרוש מרבינו האור מלא זיע"א

והחטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה. ומביא רש"י ז"ל המדרש כי אפילות פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו, פירש בו רבינו הק' ר' משה מסאמבאר זצ"ל, חט"ה גימ' כ"ב, כמנין כ"ב אותיות התורה ומורה על תורה שבכתב, כסמ"ת אותיות מסכ"ת ומורה על תורה שבע"פ, והם לא נכו, שאין בהם שבירה, כי אפילות הנה וכפירש"י פלאי פלאות נעשו להם, שע"י התורה נעשין פלאי פלאות, ע"כ ודפח"ח.

ונראה לי לפרש הכתוב על פי דבריהם הק', דהנה בספר הק' ערבי נחל בדבריו הק' לפרשת שבוע זו כתב לפרש פסוקי ישע"י ס"ה בהבטיחו על הגאולה ב"ב, והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע, כפל הענין במלות שונות וכו' כי מלאה הארץ דעה את ה', דהנה אמרו רז"ל בתענית (כה): מעשה שגזרו תענית וירדו גשמים בבקר כסבורין העם לומר שבחו של צבור, אמר להם ריב"ז אינו אלא גנאי של צבור, משל לא' שביקש כו' אמר המלך תנו לו ואל יראה פני, ושוב מעשה שגזרו תענית וירדו גשמים בערב כסבורין העם לומר שבחו של צבור, אמר להם ר"ג אינו אלא גנאי של צבור משל לא' שביקש כו' אמר להם המתנינו לו על שיתמקמק בשורו, ואלא שבחו של צבור היכי דמי כגון לאמר משיב הרוח ונשיב זיקא מוריד הגשם ואתא מיטרא ע"כ, ואע"פ דבאמת נוכל לומר איפכא דבעובדא דריב"ז י"ל שריחם ה' עליהם שלא יתמקמק בשורם ובעובדא דר"ג יש לומר שמתאוה לתפלתן של צדיקים, מ"מ אם איתא דהוה שבחו של צבור ה' היש"ת נותן הבקשה באופן דליכא למטעי ולחושדם בחוטאים וכו', אם לא בצדיק מפורסם שאין לחושדו כו' ואמנם לעת"ל שתמלא הארץ דעה ויתמו חטאים ואין לטעות ולחשוש בחוטאים א"כ יתן ה' לפעמים הבקשה טרם הקריאה שלא יצטערו וכן לפעמים להיפוך כעובדא דר"ג לפי שמתאוה לתפלתן כו', ולזה אמר כי לעת"ל יהי' טרם יקראו ואני אענה כעובדא דריב"ז, או שיזדמן להיפך עוד הם מדברים ואני אשמע, ר"ל אפי' לא אשמע עוד ריבוי דברים של תפלה אפילו הכי יהי' שמחה, וביאר הטעם כו' שלא יהי' רע בעולם כי מלאה הארץ דעה כו' ויתבטל יצה"ר וחטא ואז אין חשד וכאמור, עכלה"ק הנצרך לעניינו.

והנה איתא בהקדמת זוה"ק (דף ד' ע"ב) שע"י חידושי תורה נברא שמים וארץ חדשה, עיי"ש, וכתב בספה"ק נועם אלימלך פר' ויצא (בדיבור המתחיל ויעקב היה רועה) וזלה"ק, והצדיק בתורתו הקדושה הוא בורא שמים חדשים, וכבר אמרתי הטעם שהצדיק יכול לבטל הדינים, הקב"ה גוזר והצדיק מבטל הוא עי"ז מחמת שהגזירה נגזרה באיזה עולם והצדיק עושה שמים חדשים ונמצא לא ה' הגזירה בזה העולם וממילא הגזירה בטילה, עכלה"ק.

וזה יש לרמז כאן בהכתוב, בני גרשון, פי' מה שהיו ראויים להיות בנים ונגרשו למחוז למחנה ע"י חטא הידוע, 'לבני', היינו ע"י לובן העליון, 'ושמע' למשפחתם, ושמע' לשון וישמע שאול (שמואל א' טו ז), שהוא לשון אסיפה וקיובוץ, ור"ל שע"י לובן העליון מאספים ומקבצים למשפחתם כל מה שנתפזר. (אור מלא)

וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד. תיבת 'עד' מיותר ואין לו ביאור, אך הוא הכונה לא מיבעיא בכללות ישראל בארץ גושן, אלא אפילו בהמת ישראל אחד הדר בין המצרים לא מתה, והוא פרטיות הנס לכל אחד בפני עצמו. (דרפ"ק מ"ע כ"ה חלק המחשבה בה"ה)

ושמתי פדת וכו' למחר יהי' האות הזה. פדות ג' במסורה, דין חסר ותרין מלאים, פדו"ת שלח לעמו, והרבה עמו פדו"ת, דהנה הרבי ר' יונתן ז"ל בפלתי, מחלק בענין ביאת משיח שבאם יזכו ויהי' אחישנה אין הכרח שיבא אליהו הנביא לבשר יום אחד קודם ביאת משיח, ואם אין נגאלים אלא בעתה יבא לבשר. ונרמז במסורה הנ"ל שבאם הפדת חסר ולא זכו רק בעתה, למחר דייקא יהיה האות הזה, אבל פדות מלא שזכו, שלח לעמו והרבה עמו פדות אפי' לא יבא המבשר רק היום אם בקולו תשמעו והבן. (שמועה טובה)

לכן אמר לבני ישראל אני ה' וגו'. ובמסורה ב' דין, ואידך לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. ביאור המסורה הלז כי אחד מהטעמים על שיצאו בני ישראל ממצרים קודם גמור ת' שנה שישלמו המנין בשאר גלויות, והנה פרשת פנחס קוראים בימי בין המצרים שהוא רומז לגלויות, והכוונה בימים ההם חילוף הוי"ה באותיות הקודמות והמאוחרות [טדה"ד כזו"ו]. וזהו פירוש המסורה לכן אמר לבני ישראל אני ה', בכוננת בין המצרים האותיות הקודמות והמאוחרות גי' אני, וישלימו הת' שנים דגלות מצרים בשאר גלויות בימי בין המצרים, והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, ושם נאמר בימי בין המצרים לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום להשלים ולתקן גנם הברית שבעבורו ירדו אבותינו למצרים ודו"ק. (בני שלשים)

בני ראובן בכור ישראל. קדמא ואזלא מונח רביעי. רמז למה שהביא רש"י בפרשת ויחי בפסוק יתר שאת ויתר עז שהבכורה והמלכות והכהונה שלשתם היו מיועדים לראובן וניתנו ללוי יוסף ויהודה, ואם כן נשאר ראובן הרביעי, וזה קדמא ואזלא שהלכה ממנו מעלתו שהיתה בו שנוולד קודם לאחיו ונהיה רביעי. (תפוחי חיים - טעמי המקרא)

בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם. התורה הק' היא נצחית בכל מקום ובכל זמן, ומכל פסוק שבתורה יש לנו ללמוד דרך העבודה להש"ת, וגם שם 'תורה' מורה על זה שהוא לשון לימוד שמלמדת אותנו, ובכך יש ליתן לב להבין מה יהי' הפי' של פסוק זה לדרכי עבודה בזמן הזה.

ואפשר לפרש ולומר, הנה בספה"ק (ראה נועם מגדים פר' נשא) מפרשין גרשון לשון גירוש, ולפי דבריהם הק' ירמוז פסוק זה על הגלות, והנה ענין הגלות נודע שהוא כמובא כמה פעמים בדברינו, כי אדה"ר בחטאו באותן הק"ל שנים (עירובין יח): גרם שיפלו נשמות קדושות לבין הקליפות, ועל זה הם הגלויות שבכל מקום שנתפזרו שם בני ישראל ישנם שם אותן הנשמות וצריכין אנו לתקנם ולהעלותם, ובגמר תיקונם יהי' הגאולה שלימה ב"ב. והנה עת המסוגל ביותר על תיקון חטא הזה רח"ל הוא בימי השובבי"ם כידוע, ותקנו להתפלל על זה בתפלת שמונה עשרה בברכת תקע, צריך לכוין באמרו וקבצנו יח"ד מארבע כנפות, אותיות שלפני האחרונה הם אותיות שם חב"ז שם המעלה אשר עם נקודותיו שהם פת"ח סגו"ל שו"א גימ' נח"י מספר שם חב"ד חס"ד העליון (פע"ה שער העמידה פי"ט) שהוא הלובן העליון, וצריכין להמשיך מן לובן העליון שבו מעלין כל הניצה"ק.

אותיות, ובכל חודש מאיר אות אחת [מניסין ואילן], ומגיע לחדשי תמוז אב אותיות ד"ל, כי אלו ה' חדשים המה דלים בעוה"ר עד אשר הי' יגביהם במהרה ע"כ. ונראה להוסיף להלן דהנה כנגד שני חדשים טבת שבט שהם ימי השובבי"ם שהם ימים המסוגלים לשוב על חטא הידוע רח"ל מגיע שתי אותיות י"ו, וזהו ועונה לעמו ישראל לקבלם בתשובה בעת שועם אלי"ו אל י"ו על תיקון החטא הנ"ל. ובפ' בלק עה"פ יזל מים מדל"ו [במדבר כד ז] פירש, שבימים האלה צריכין לשפוך שיח בדמעות שליש לפני אל רם ונשא ומשתעי קרא במאי דסליק מיניה וכתב וזרעו במים רבים שחדשי י"ו טבת ושבט שאז הוא הזמן המסוגל לתקן עון השחתת עכ"ד.

ויש להוסיף ע"ז דהנה חודש שבט הוא מזל דלי [ספר יצירה פ"ה], וז"ש יזל מים מדל"ו, וכן חדשי טבת שבט שהם אתון י"ו כנגד שם חב"ו בגימ' י"ו שצריכין לכוין בימים אלו בברכת מקבץ נדחי עמו ישראל (יח"ד מארבע כנפות) כנודע מכונות הארז"ל [משנת חסידים מסכת טבת שבט פי"ו].

שבוע כמבואר בדברי חז"ל [שמו"ר ט' י"ב], אבל הכא הרי שאל משה את פרעה למתי אעתיר לך ותלה הדבר בו, ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כד' אלקינו, הנה הוצרך משה לבטל המכה קודם זמנה כדי להראות כי אין כד' אלקינו, ואף שכל המכות היו משמשות שבוע מ"מ ע"כ אנו צריכים לומר שמכה זו הופסקה באמצעה, ולכן היה צריך בתפלה וצעקה לשנות את הסדר שנקבע מקודם.

שבת מברכים שבט

מזל חודש שבט הוא מזל דלי. דו"א אדמו"ר ר' חיים שלמה בספרו שמועה טובה [לימי השובבי"ם] הביא בשם ספר בני יששכר וז"ל [מאמרי תמוז אב מאמר א' ה'] נ"ל שיש לכוין באלו ה' חדשים [תמוז אב] באמרו עוזר דלים, אשר הי' יעזור במהרה לשני החדשים הללו הנקראים דלים, הא כיצד, הוא עפ"י משי"ח הארז"ל אשר השם אדני' במלואו כזה אל"ף דל"ת נון יו"ד הנה הוא י"ב

בפרשתן עה"פ [ז יז] ויאמר משה הנה אנכי מכה במטה אשר בידי את היאור, וקשה דהתיבות אשר בידי מיותר דפשיטא, ובפ' בשלח [ז ה] על הצור כתיב ואת המטה אשר הכית בו את היאור תקח בידך וגם שם קשה כנ"ל. והפירוש דהנה על המטה היה נרשם שם הוי"ה, ואותיות שם הוי"ה כשהם כסדרן פועל רחמים ולהיפוך עושה דין, נמצא כשהיה צריך משה להכות את היאור היה צריך להפוך את המטה כדי שיבוא שם הוי"ה להיפך דכאן צריך דין להפוך מים לדם, אבל אצל הצור שהיה צריך רחמים ליתן מים לישראל לרוות צמאונם היה צריך ליקח המטה ביושר כדי שיבא שם הוי"ה כסדרו ע"כ. ולפי"ז מובן דזהו שאמרו כאן וירם במטה, פי' ההרמה היתה במטה עצמו, היינו שהפך את מטהו ממטה למעלה כדי שיהיה מוהפך, וכך הכה את היאור.

ויצעק משה אל ד' על דבר הצפרדעים. הקשו המפרשים מאי שנא הכא דכתיב לשון צעקה מה שאינו בשאר כל המכות. ואולי י"ל דהנה כל מכה היתה משמשת

הרה"צ רבי מאיר שלום ראטנבערג זצ"ל

השבוע ביום ה' שבת חל יומא דהילולא של הרה"צ רבי מאיר שלום ראטנבערג זצ"ל בן מרן רבינו בעל הבני שלשים זיע"א מקאסאני [אבי אמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א].

הרה"צ ר' מאיר שלום זצ"ל נולד ביום שביעי של פסח תרמ"א בטאהש, ונקרא שמו בישראל ע"ש דוד"ה הגה"צ ר' מאיר שלום אחי הרה"ק ר' יוסף מקאזאוו שהיה דומ"ץ בעיר סטריא. כשהגיע לפרקו (מתחילת בא בקשרי שידוכין עם בת הגה"צ ר' סודרוס רוקח זצ"ל מנעמערוב בן הרה"ק ר' משה מקאריב בן השר שלום מבעלזא אך בצוק העתים לא בא הדבר לידי גמר ונתפרדה החבילה) היה לחתנו של הגה"ק ר' צבי אלימלך שענהנפעלד אבדק"ק מעדילאברין (סלובאקיא על גבול גאליציה) בן הרבני החסיד מו"ה משה ממעדילאברין זצ"ל חתן **הבני יששכר**, וחתן הגה"ק ר' משולם דוב קאליש זצ"ל דומ"ץ מונקאטש, והיה מיועד לרשת את כסא הרבנות בעיר משולם שלחמיו לא היו בנים כי אם בנות, הוא קבע את מושבו בעיר סמוך על שולחן חמיו, למרבה הצער משפרצה המגפה הספרדית בשנת תרע"ח שהגיעה משדות הקרב של מלחמת העולם הראשונה, חלה ר' מאיר שלום והובל לעיר קליינוורדיין לטיפול אצל הרופאים חדשים ארוכים, אך ביום ב' פרשת בא ה' שבת תרע"ט שחל"ח בדמי ימיו בן ט"ל שנים בחיי חמיו הרב אב"ד והניח שלשה בנים ושלוש בנות, [בניהם הרבנית הצ' רבקה גיטל ע"ה - אמו של יבלחט"א כ"ק אדמו"ר שליט"א], בנו הגדול ר' משה הלוי ר"ב ז"ל היה חתנו של הגה"צ ר' שמואל שענהנפעלד אבדק"ק ניעבעלד (גאליציה) בן הגה"צ ר' פסח אברהם שענהנפעלד (חתן הגה"ק ר' עזריאל בר"ם שמעון גרין (גרונער) אבד"ק מונקאטש בעהמ"ח נחלת עזריאל) אבד"ק קורימא (ושם מנו"כ) אחיו של הרצ"א ממעדילאברין ולאחר פטירתו מילא את מקומו ברבנות, אחר פטירת זקנו הרצ"א נקרא למלא את מקום זקנו והיה לאבדק"ק מעדילאברין עד ימי השואה נספה עם כל ב"ב הי"ד.

בעיר סטריא היה קיים עד ימי השואה בית המדרש לקהל חסידים שנקרא ר' מאיר שלום'ס קלויז, [בספר זכרון לקהלת סטריא כתב בזה"ל: בית הכנסת ע"ש ר' מאיר שלום הנקרא ר' מאיר שלום'ס קלויז, קהל המתפללים היה ברובו חסידים, בבית כנסת זה נהגו להתארח האדמו"רים מסטריטין סטריטין סטוב, בשנת תרע"ה התארח בבית"כ הזה הרב מויזניץ, הגבאים היו כנסת וכו' וסוכות גרינקל שמעון ווייס ושמואל אגור, במשך שנים היה הבעל קורא ישראל גלזר, מבין המתפללים המוהל משה זכריה גולדברג משפחת אברהם אפפלגרין ופישל שנבר].

סיפר מו"ה אברהם מרדכי פעלערבוים ז"ל איש אמונם של רבותינו הק' מקאסאני, כי הרה"צ ר' מאיר שלום זצ"ל בנו של רבינו הבני שלשים שהיה חתנו של הגה"צ ר' צבי אלימלך שאהנפעלד זצ"ל אבדק"ק מעדילאברין (נכד הה"ק מדינוב בעל בני יששכר) וסמוך על שולחנו, מנהגו היה ליסוע יחד עם חותנו הרב רצ"א הנ"ל מדי שנה בשנה על ראש השנה לביקאוווסק, אל הרה"ק האדמו"ר ר' מאיר יהודא בעהמ"ח אור למאיר בן הרה"ק ר' דוד מדינוב, וליום כפור שבו לביתם. ולימי חג הסוכות היה ר' מאיר שלום נוהג ליסוע אל אביו לקאסאני ונשאר שם עד אחר שמחת תורה. בשנת תרס"ט היא השנה האחרונה לחייו של האור למאיר נסעו כדרכם על ר"ה לביקאוווסק, ויען אשר ראו שהרה"ק חלה אל חליו וחולשתו גברה עליו מיום ליום, גמרו בדעתם להתעכב שם אחר ראש השנה ולא מהיר לשוב לביתם כנהגם, ושהו שם יו"כ וסוכות. הרה"ק הלך ונחלש וביום ד' ג' דחוה"מ סוכות (י"ט תשרי) נצחו אראלים את המצוקים ונסתלק לגנזי מרומים.

מיד אחר הלוי נחפז הרב ר' מאיר שלום לדרכו ליסוע לקאסאני להסתופף אצל אביו בהו"ר ושמייני עצרת, והגיע שמה ביום ה' ערב הו"ר בין הערביים. בבואו לפני רבינו לא סיפר מפטירת הרה"ק מביקאוווסק בשל יחסי הרעות וידידות נאמנה ששררו בין הני שני צדיקים, ולא אבה לצער את אביו בבשורה המרה בימי החג. בלילה ישב רבינו לערוך את שולחנו סעודת ליל הו"ר בסוכתו, ובנו ר' מאיר שלום יושב סמוך אליו בצד השולחן, והנה בעת שהגישו לפני רבינו את קערת המרק התעכב קימעה וישב זמן קצר תפוס בשרעפי קודש. ופתאום פנה על בנו ר' מאיר שלום כשעיניו זולגות דמעות ושאל, האם הרבי מביקאוווסק אינו עורך את שולחנו בסוכה, אינני רואה אותו (דער ביקובסקער פירט נישט קיין טיש אין די סוכה איך זעה עהם נישט), אח"כ טעם מן המרק והמשיך בעריכת השולחן.

הרה"צ רמ"ש נסתלק כאמור בדמי ימיו וסיפר הרה"ח מו"ה משה יוסף גליק ז"ל כי שמע מהרה"צ ר' משה זצ"ל בן הרה"צ מאיר שלום שסיפר לו כשהיה אביו מוטל על ערש דוי בימי האחרונים בחורף תרע"ט היה הוא אז ילד כבן שנים עשרה, וקרא לו אביו ואמר לו הנה אנכי הולך בדרך כל הארץ ועליך יהיה לומד קדיש ע"כ בא ואלמדך היאך אומרים קדיש, ושינן באזניו קדיש יתום בנוסח זידיטשוב.

סיפר מוה"ר דוד פעלערבוים ז"ל [נכד רמ"ה הנ"ל], שפעם אחת נסע עם אדמו"ר רבי משולם פייש מקאסאני זצ"ל לפקוד קברי רבוה"ק בהונגריה, ובהגיעם לעיר קליינוורדיין חיפשו את ציונו של הרה"צ רבי מאיר שלום זצ"ל אך ללא הצלחה, לאחר חיפוש ממושך הפטירו ואמרו: "רבי מאיר שלום באנו כאן לכבודך אם ברצונך שנפקוד את ציונך המצא עצמך לפנינו", באותם רגעים נגלתה לפניהם מצבתו במקום שכבר עברו שם כמה פעמים ולא הבחינו בה, המצבה מטושטשת ברוב השנים אך ניכרים בה כמה תיבות ובראשה חקוק פה נטמן איש מאיר איש שלום וכו', זיע"א.

נרבת מזל טוב

לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לרגל הולדת הנינה, בת לנכדו הרה"ג מו"ה שמואל אלמר שפירא שליט"א מו"צ דביהמ"ד דחסידים בעלזא מונסי ניו יארק יצ"ו

בן הדב"נ מו"ה רבי אברהם יהושע העשיל שליט"א

בן כ"ק אבד"ק נאראל שליט"א

יעזור הש"ת שיזכו אביה ואמה לגדלה לתורה לחופה ולמע"מ וירוו ממנה ומכל יוצי"ה רוב נחת דקדושה אמן

מנהגי ימי השובבי"ם

א. בימי השובבי"ם נהג רבינו האור מלא לומר בתפילת אהבה רבה "מהר והבא עלינו ח"יים ב'רכה ו'שלוש" (החל מש"ק פרשת ויחי), והוא ראשי תיבות השם הקדוש חב"ו שתיקונו הוא בימים אלו.

ב. כשהיה רבינו ש"ץ אמר ברכת תקע בשופר גדול בהתעוררות גדול יותר מבשאר ימות השנה, [ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל שיש לכון בברכה זו ענין העלאת ניצוח"ק].

ג. בכל ערב שבת קודש משבתות השובבי"ם אמרו כל ספר תהילים ב'רציפות בבוקר קודם התפילה והקפיד מאוד שיבואו כל בחורי הישיבה לאמירת התהלים.

ד. כל הענינים של ימי השובבי"ם, לא נהג בהם בפרשיות תרומה ותצוה אף בשנה מעוברת.

ה. כל שב"ק משבתות השובבי"ם בעת רעוא דרעיון היה דורש בעניני שובבי"ם בהתעוררות גדולה ובבכיות, והיה דרכו לפרש פסוקי תורה ומדרשי חז"ל בחומר הקלוקל ואופן התיקון.

בינה לעתים

מספר בני יששכר

מאמרי חודש שבט [מאמר א]

בספר יצירה [פ"ה י'] המליך אות צ' בלעטה וקשר לו כתר וכו', וצר בו דלי בעולם ושבת בשנה וקורקבן בנפש זכר ונקבה, ע"כ. אמרו התוכניים הראשונים כי מזל דלי הוא מזל ישראל, (הגם דקיל"ן אין מזל לישראל [שבת קנז], היינו שישאל על ידי מעשיהן בתורה והפוכין שפיתת המזל לכל אשר יחפצו, אבל על כל פנים בתולדה יש להן מזל, עיין בגמרא שבת [שס],) והנה יש לומר דלבעבור זה דלי הוא מזל של ישראל, כי דלי עשוי לשאוב בו מים וזה פעולתו, והנה הוא משמש אל המים, ואין מים אלא תורה [ב"ק יז]. כמד"א [ישעיה נה א] הוי כל צמא לכו למים, להורות על האמור דמזלו של ישראל הוא עבד משמש אל התורה, והגם ששפיתת המזל מחייב באיזה אופן וכו', הנה על ידי עסק התורה ומצות יתהפך הכל לטוב, ולכל אשר יחפצו יטו את המזל כיון שמזלן הוא עבד משמש אל התורה, ותבין לפי"ז מה שדרשו רז"ל אצל העבד הנאמן של אברהם אבינו (שהוא היה הראשון ראש יחוסינו, שהגבירו הקב"ה למעלה מן המזלות, הנה עבדו זקן ביתו דרשו עליו בפסוק וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר [בראשית טו ב]) דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים [יומא כה ע"ב], ונרמז הדבר אצל העבד להורות על הנ"ל, שעל כן מזל דלי הוא מזל של ישראל, כי הדלי הוא עבד משמש אל המים זו תורה, והעבד אין לו רצון בעצמו כי אם רצון האדון כמו שכתב החסיד בחובת הלבבות [שער עבודת האלקים פ"ה], הבן הדבר.

ובזה יפתחו עיניך ותבין, אשר העבד הנאמן הלזה כאשר שלחו אברהם (אשר הגבירו הקב"ה למעלה מן המזלות) להביא אשה ליצחק, אשר מהזיווג הלזה תתילד האומה הקדושה אשר מזלה דלי הוא המשמש אל המים זו תורה, הנה העבד הלזה אשר הוא דולה ומשקה מתורת רבו, מסמניה מילתיה ואמר והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כך וכו' ואמרה שתה וכו' היא האשה אשר הוכיח י"י לבן אדוני [בראשית כד יד], כי זה הוא הסימן אשר ממנה יצאו האומה הקדושה אשר מזלה דלי, ובלשון הקדש יכונה כד, והוא עבד משועבד ומשמש אל המים זו תורה, הבן הדבר ברחב ידים, ובאלה הדברים תמצא טוב טעם, אשר משה רבינו בתחלת החדש הזה (מזלו דלי מזלן של ישראל) התחיל לבאר את התורה בספר משנה תורה, כדכתיב [דברים א ג] בעשתי עשר חדש באחד לחדש וכו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמור לדורות אין מזל לישראל, היינו שמזלן כפוף ומשועבד אל התורה, על כן דייקא בחדש הזה אשר בו מזלן של ישראל, הואיל משה באר את התורה, הבן.

ותתבונן עוד, יתור היה חכם גדול בכל חכמות האצטגנינות וחכמות המזלות, כמו שאמרו רז"ל שאמר עתה ידעתי כי גדול י"י מכל האלהים [שמות יח א], כי הוא היה בקי בכל עניני העבודות של הכוכבים ומזלות להוריד כוחותיהם [תנחומא יתרו פ"ז], ואמר על זה עתה ידעתי כי גדול י"י וכו', על כן יתור שהיה חכם גדול בכל זה כשאמרו לו בנותיו איש מצרי הצילנו וכו' וגם דלה דלה לנו וישק את הצאן [שם ב ט], הבין הענין שהוא מבין ישראל אשר מזלן דלי והוא משמש אל המים, על כן אמר להם למה זה עזבתן את האיש, אי"ש בגימ' שב"ט, וגם בלעם הרשע רמז דבר [במדבר כז ד] יל מים מדליו וזרעו במים רבים, הבן.